

Ringvirkninger av laksefiske og mulige skadevirkninger av reguleringer i Vefsna

Oddvar Vermedal, Norges Jeger og Fiskerforbund

Verdiskaping av fiske

Nordmenn er et fiskende folkeferd

- 54 % av den norske befolkning over 16 år fisker en eller flere ganger pr år
- Om lag 150 - 200.000 som fisker laks hvert år (Østlandsforskning)
- Verdiskapingen varierende fra vassdrag til vassdrag:
 - Størrelse/lengde på lakseførende del
 - Vannføringsforhold (sikker vannføring vs. flomelver)
 - Topografi (sett med sportsfiskeøyne)
 - Naturen og miljøet rundt vassdraget
 - Hvor godt tilrettelagt/utviklet fiskemulighetene er
- Lokal omsetning i laksefiske på 1,2 milliarder kroner, om lag 2 milliarder dersom innlandsfiske tas med (Rapport 2004 : RBL, Skogeierforbundet, Innovasjon Norge)
- Fortsatt stort uutnyttet potensiale

Laksefiskets betydning for lokalsamfunnene

- Norge har med sine mange villaksstammer et unikt fortrinn i reiselivssammenheng
- Inntektene fra laksefisket styrker arbeidsplassene på gårdsbrukene, og gir betydelige ringvirkninger i form av sysselsetting og opprettholdelse av bosetting i distriktene
- Laksefiske representerer en svært viktig og positiv ”vitamininnsprøyting” i sommerhalvåret i mange lokalsamfunn
- Fisketurisme etter villaks er basert på lokalt eierskap og kan ikke børsnoteres eller flyttes til Oslo

Noen eksempler på verdiskapning

- I Verdalselva legger fiskerne igjen oppimot 20 millioner kroner årlig i lokalsamfunnet som følge av laksefiske.
- I to av Namsenkommunene, Grong og Overhalla, bidrar lokal sysselsettingseffekt som følge av laksefiske til over 50 årsverk .
- Rettighetshaverne i Altaelva får inn 7 mill. kroner som følge av laksefiske, dette gir dem 9 årsverk. I tillegg kommer ringvirkninger for lokalsamfunnet gjennom salg av andre varer og tjenester.
- De direkte og indirekte økonomiske ringvirkningene av laksefisket i Bjerkreimselva er beregnet til å ligge mellom 8 – 10 millioner kroner årlig og har steget raskt etter kalkingen av vassdraget. Det bygges nå fortløpende infrastruktur for fisketurismen som vil øke dette potensialet betydelig
- Omsetningen direkte knyttet til laksefisket i Lærdal var før gyroen slo til nær 12 millioner kroner (ca 10% av kommunebudsjettet)
- Omsetning direkte knyttet til fisket i Mandalselva er på 6,5 millioner kroner.

Syssetting og ringvirkninger

- Vannkraftutbygging vil gi syssetting i anleggsperioden
- Vannkraft i en driftsfase er ikke-arbeidsintensiv og ofte sentralisert virksomhet
- I Rogaland er det ingen forskjell i fraflyttingen i utkantkommuner om det har foregått storstilt kraftutbygging der eller ei, eks. Suldal
- Et godt utviklet og tilrettelagt fiske vil gi syssetting for fremtiden
- Aktiviteter knyttet til bla. laksefiske og friluftsliv er arbeidsintensiv virksomhet
- Beregningene for Namsen der det er over 50 årsverk direkte knyttet til laksefisket og en omsetning på mellom 50-70 MNOK tilsier at Vefsna har et omsetningspotensiale i størrelsesorden 50 MNOK dersom samme drift som Namsen legges til grunn
 - I dag er det stor forskjell i hvordan de to vassdragene driftes, men potensialet i ei fullt restituert Vefsna, der fisketurisme gjøres attraktivt, er stort sammenlignet med dagens situasjon
 - CIVITAS tall på 8 MNOK er uforståelige og virker lite realistiske når en sammenligner med tall fra andre vassdrag

Oppdatert: 01. desember 2003 kl.08:52

Kraftutbygging har ødelagt flest lakseelver

Kraftutbygging er den viktigste årsak til at mange norske laksebestander har gått tapt eller er blitt sterkt redusert. Nye krav om minstevannføringer anses som et av de mest effektive tiltak for å reparere skadene.

Dette går frem av utredningen "Bestandsstatus for laks i Norge 2002", som nylig er utgitt av Direktoratet for naturforvaltning (DN). En arbeidsgruppe har fått i oppdrag å utarbeide en årlig rapport om "tilstand og utviklingstrekk i norske laksebestander". Lars Petter Hansen ved Norsk institutt for naturforskning (NINA) har ledet arbeidet med årets rapport.

En hovedkonklusjon i rapporten er at tilstanden for norske laksebestander samlet sett er blitt bedre de siste årene. En annen konklusjon er at beskatningen på nasjonalt nivå "synes å ligge innenfor sikre biologiske grenser".

Tapte bestander

Men 50 av 453 laksebestander regnes som tapt, ifølge en ny kategorisering som er foretatt for å gruppere de norske laksevassdragene etter graden av påvirkning og årsaken til at bestanden er mer eller mindre sårbar eller truet.

Arbeidsgruppen har delt landet i seks regioner, og har foretatt følgende geografiske fordeling av de tapte laksebestander:

Østlandet (fra Svenskegrensen til Agder) 2, Sørlandet 4, Vestlandet 14, Midt-Norge (Møre og Romsdal og Trøndelag) 9, Nordland nord til Vestfjorden 15, Nord-Norge nord for Vestfjorden 5.

Flere trusler

Blant de 453 laksevassdragene har 204 fått merkelappen "ingen trusselfaktor".

63 laksebestander er påvirket av reguleringer, og blant disse regnes 17 bestander som tapt. Tolv laksebestander anses som tapt på grunn av forsuring, og ti på grunn av lakseparasitten Gyrodactylus salaris.

Ytterligere elleve bestander er ifølge denne oppstillingen gått tapt - derav fem på grunn av en kombinasjon av regulering og forsuring, og fire på grunn av en kombinasjon av regulering og andre fysiske inngrep.

I tillegg til de 50 tapte laksebestandene regner DN's arbeidsgruppe med at 28 laksebestander er truet, derav sju på grunn av Gyrodactylus salaris. Og 48 bestander regnes som sårbare.

FIRDA Skattelis

Søk i skattelister for heik

torsdag 23. oktober 2003 • www.firda.no

FIRDA.NO
Skattelistene
NYHENDE
Innenriks
Utenriks
SPORT
HEILE FIRDA
VÉR
UNGDOM
KONKURRANSE
MEINING
HUS OG HEIM
AVISKIOSKEN
FYLKET PÅ NETT
BIL
SØK ETTER BIL
VALLISTER
KOMMUNEALET
ABONNEMENT
ANNONSE
KONTAKT FIRDA
Valg

Du er her: FIRDA.NO / NYHENDE /

- Dette var ein gong ei lakseelv

Av: Sigurd Løseth

- Ekspertane sa at forholda for laksen ville bli betre etter ei kraftutbygging. I dag er Vetlefjordelva tom for laks, seier Sigmund Feten. No åtvarar han elveeigarane i Naustdal på det sterkast mot å tru på Sogn og Fjordane Energi (SFE) og ekspertane.

MER: Leiarer i Vetlefjorden Grunneigarlag kjenner seg godt igjen i diskusjonen som pågår i Naustdal, om ei kraftutbygging på laksen sine premisser.

- I Vetlefjorden som er ei magasinbasert utbygging, gjekk det stikk motsett av kva ekspertane lovde. Forholda for laksen skulle bli betre. Temperaturen på brevetnet skulle stige når vatnet gjekk gjennom tunnelane og kraftstasjonen.

Laksen vekke

- Realitetane er at vatnet har blitt kaldare om sommaren og varmare om vinteren. Det gjer at yngelen blir klekt ut for tidleg om våren og brukar opp plommesekken før elvevatnet er varmt nok til at han kan ta til seg næring, seier Feten.

- I dag går det berre ein og anna feilvandra laks i elva. Laksen vil aldri bli i stand til å reproducere seg sjølv.

Før Mel Kraftverk stod ferdig i 1989 vart det årleg fiska mellom 200 og 500 kilo laks og sjøaure, om lag likt fordelt, i Vetlefjordelva. Auren har

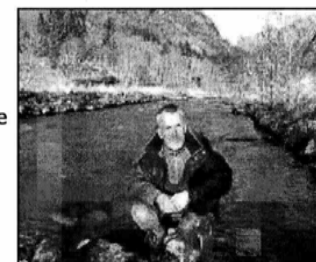

Foto: Sigurd Løseth

KLAR TALE: Laksen blei borte i Vetlefjorden, trass i at det motsette vart lova, seier Sigmund Feten, leiar i Vetlefjorden Grunneigarlag. No åtvarar han elveeigarane i Naustdal om ikkje å lytte på ekspertane, om dei vil bevare laksen.

Bli med i Firdas tippe-duell

Finn bil

For laksen er historien om kraftutbygging i Norge en lidelsessaga

- 185 laksevassdrag påvirket av reguleringer (NOU 1999/9 og DN)
 - Trusselfaktor i 106
 - Vesentlig årsak til utryddet, truet eller sterkt sårbar bestand i 43
- 36% av lakseførende strekning i Rogaland, Hordaland, Nord-Trøndelag, Nordland og Troms er påvirket av regulering
- Bruttotap i smoltproduksjon på om lag 1 million individer, konservativt anslått.
 - Tilsvarende 10-20% av årsproduksjonen
- I mange tilfeller har utbygger og ekspertene i forkant av reguleringene påstått at skadevirkningene vil bli minimale for laksebestanden. Realiteten blir ofte en annen da det er svært mye vi ikke kjenner når det gjelder langtidsvirkningene. De kommer lenge etter reguleringen – da er det for sent !

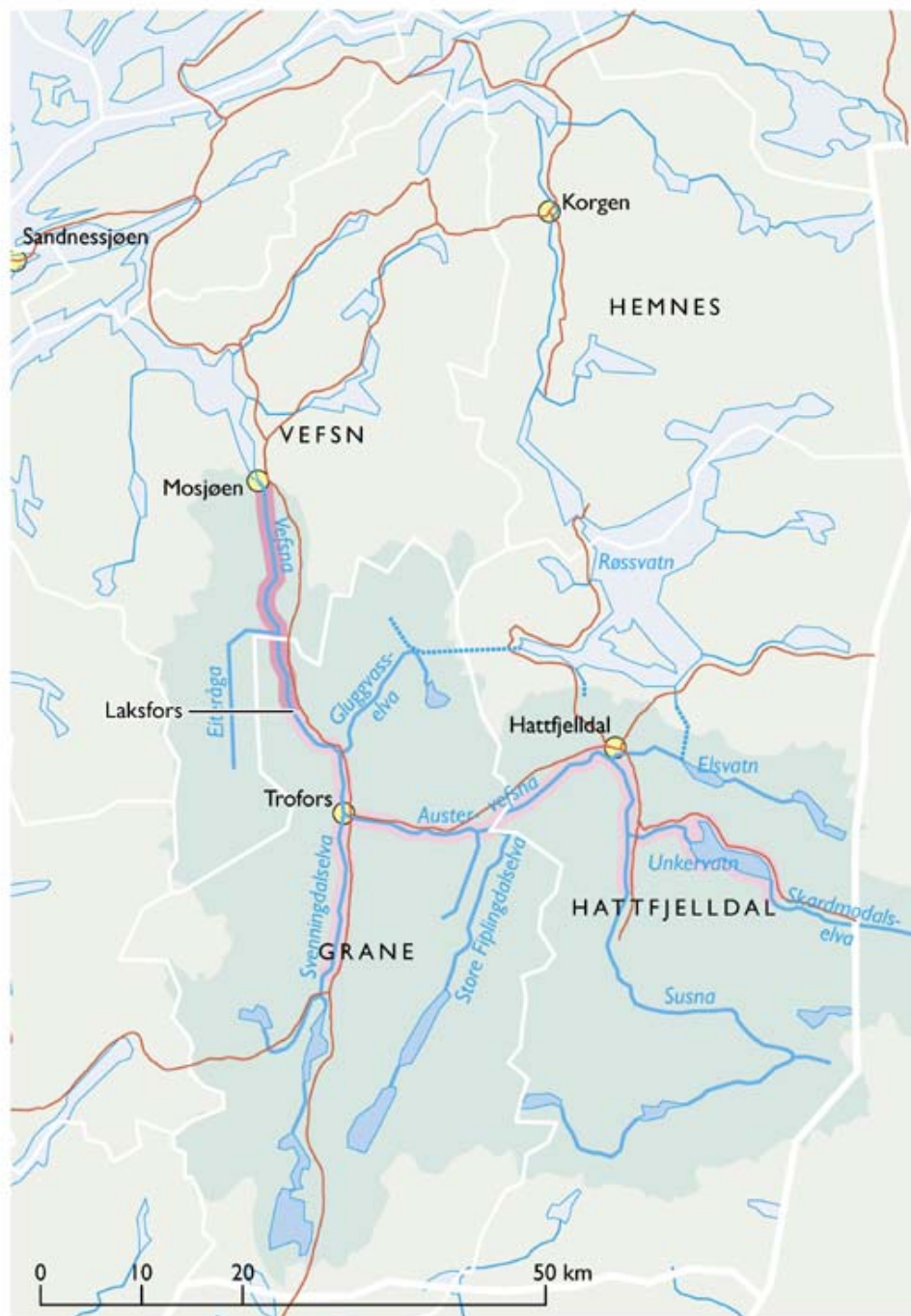

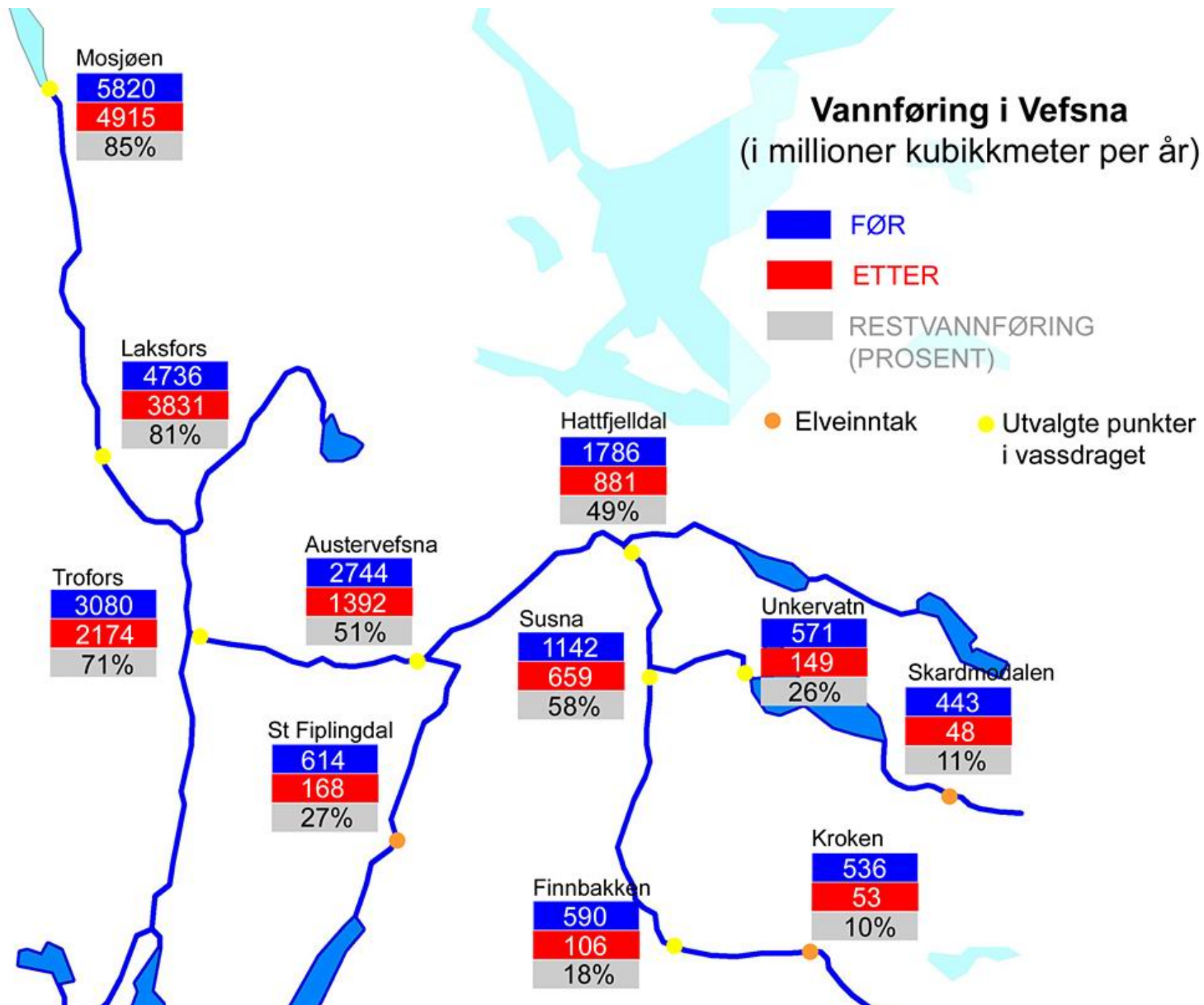
Lakseførende strekning

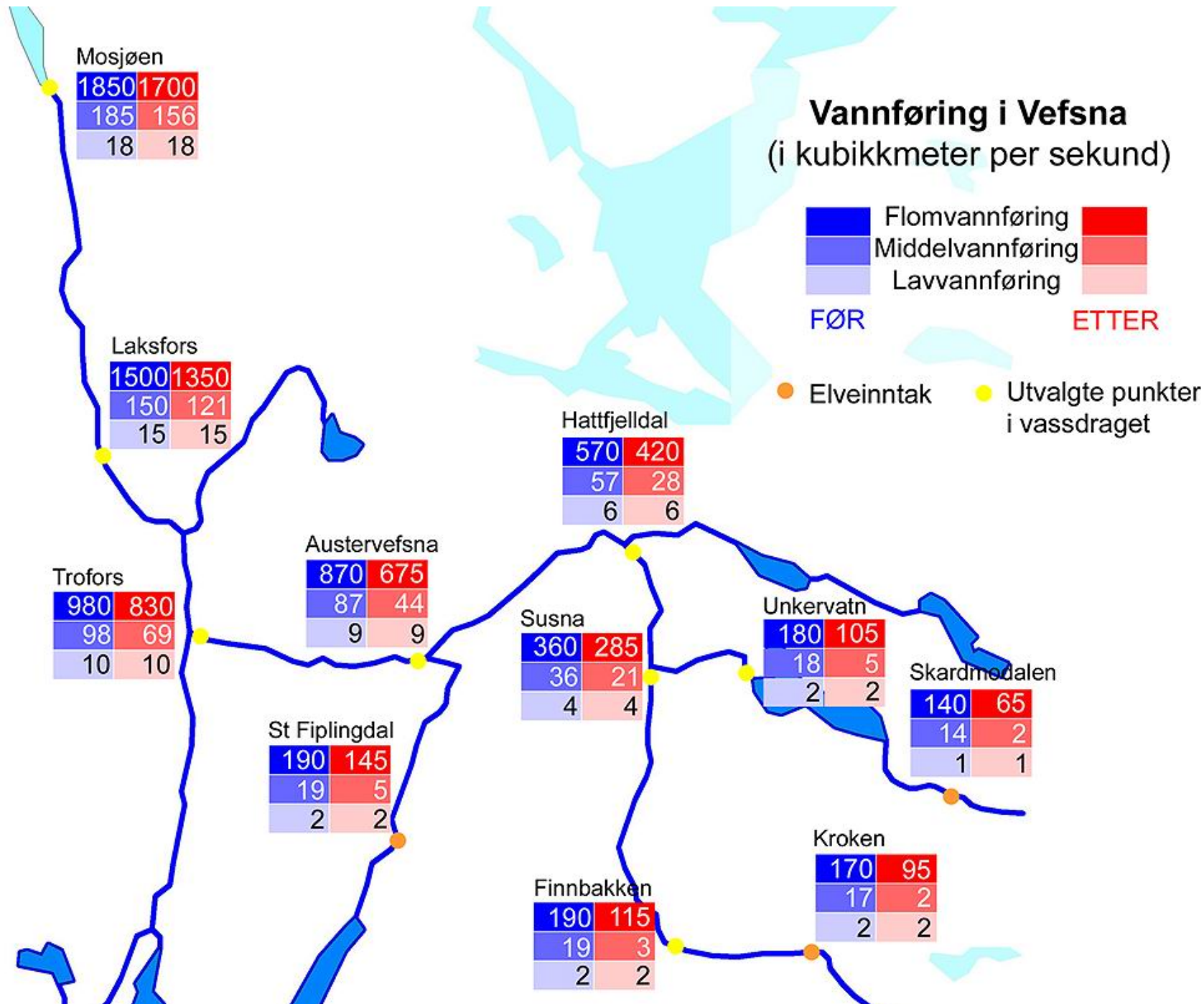
Betydelige deler av lakseførende strekning vil bli sterkt negativt berørt av "Muligheter Helgeland"

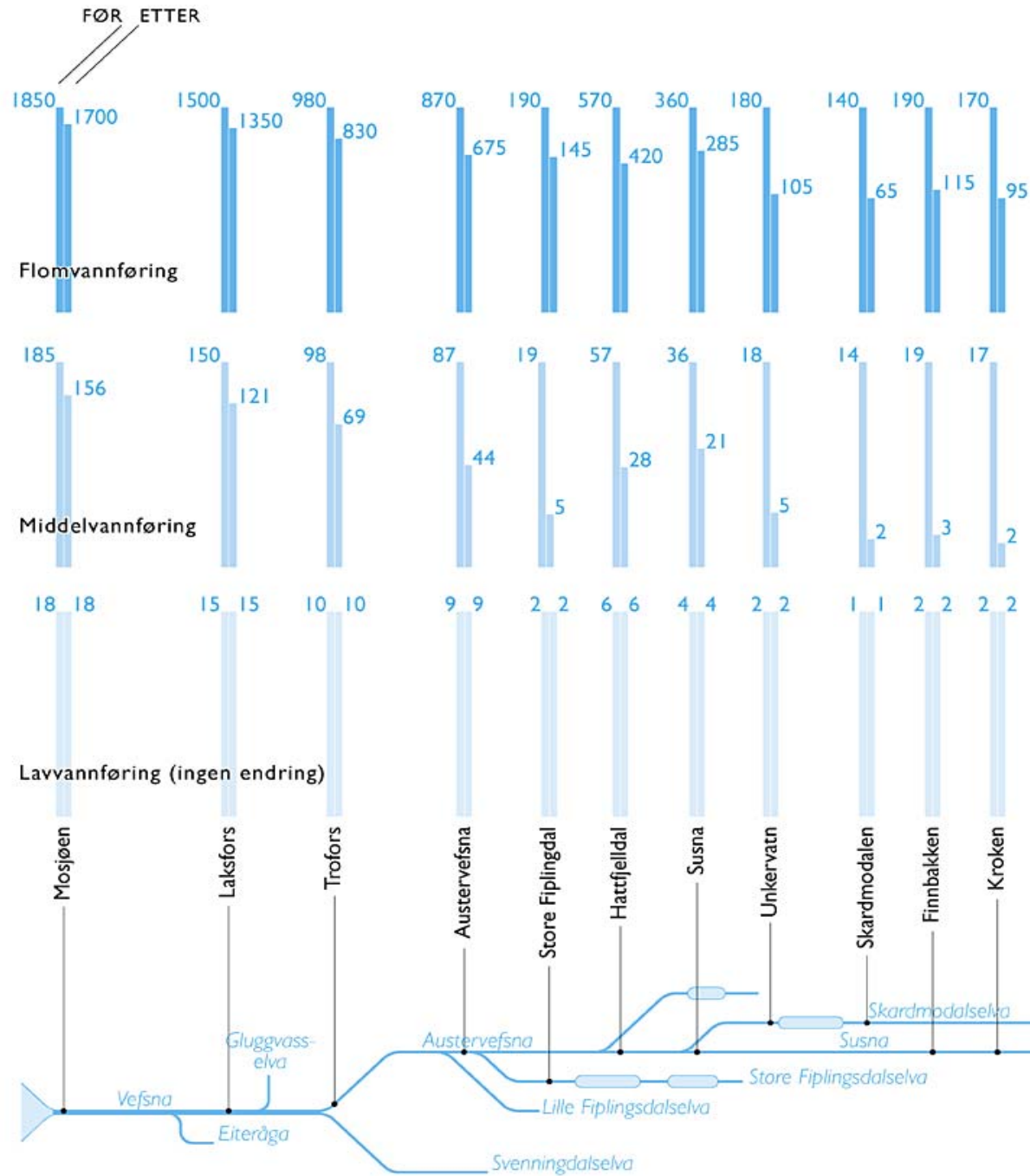
- 1) Sterkt berørt (østlig gren ovenfor Trofors) utgjør ~52 % av lakseførende strekning
- 2) Middels berørt (Trofors-Mosjøen) utgjør ~32 % av lakseførende strekning
- 3) Ikke berørt (Svenningdalselva) utgjør ~16 % av lakseførende strekning

Lakseførende strekninger
naturlig
ved hjelp av laksetrapp

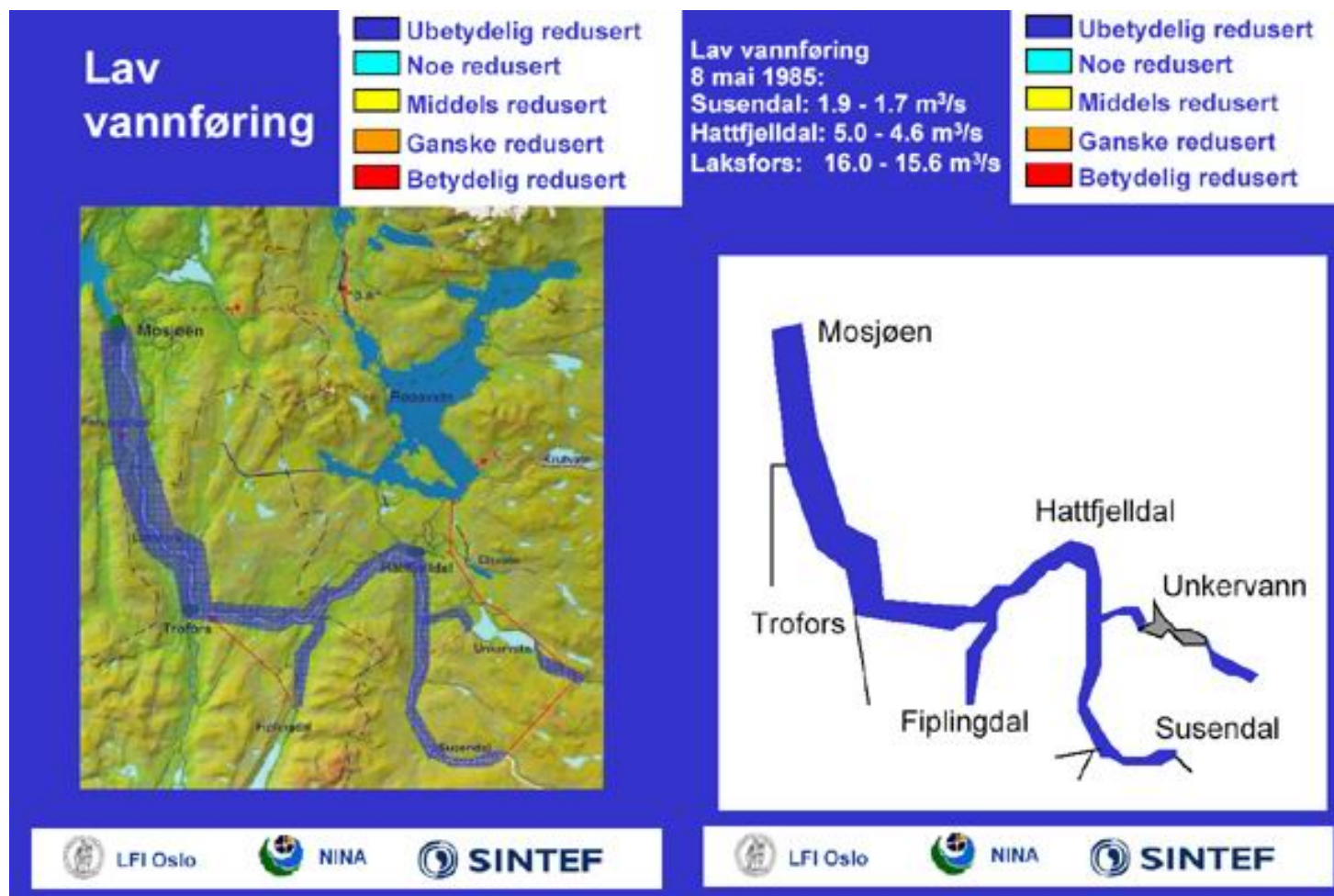

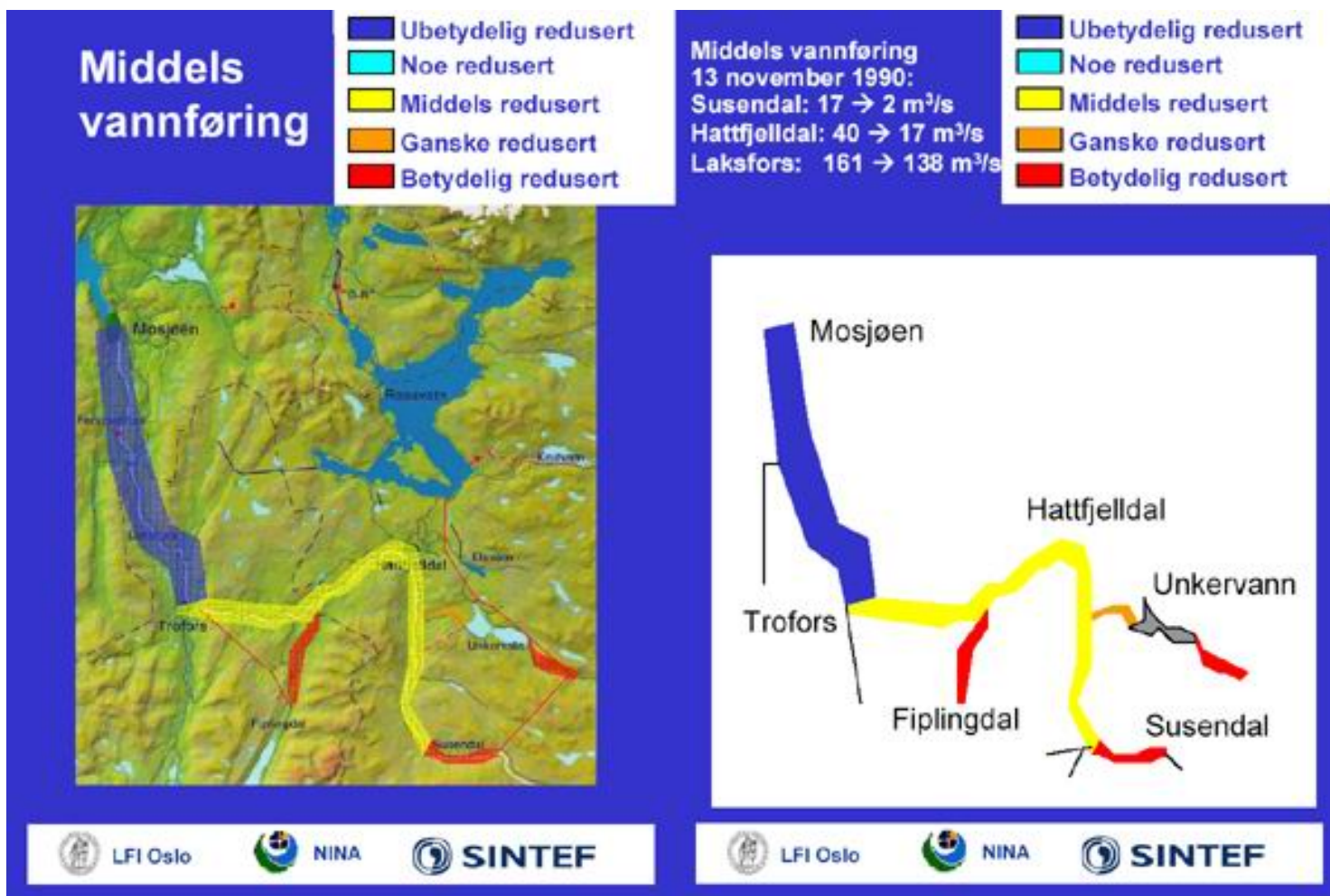
Relative vannføringsendringer

Ubetydelige endringer - som forventet. Minstevannføringsregime. De negative endringene slår raskt til og vokser kraftig ved stigende vannføring

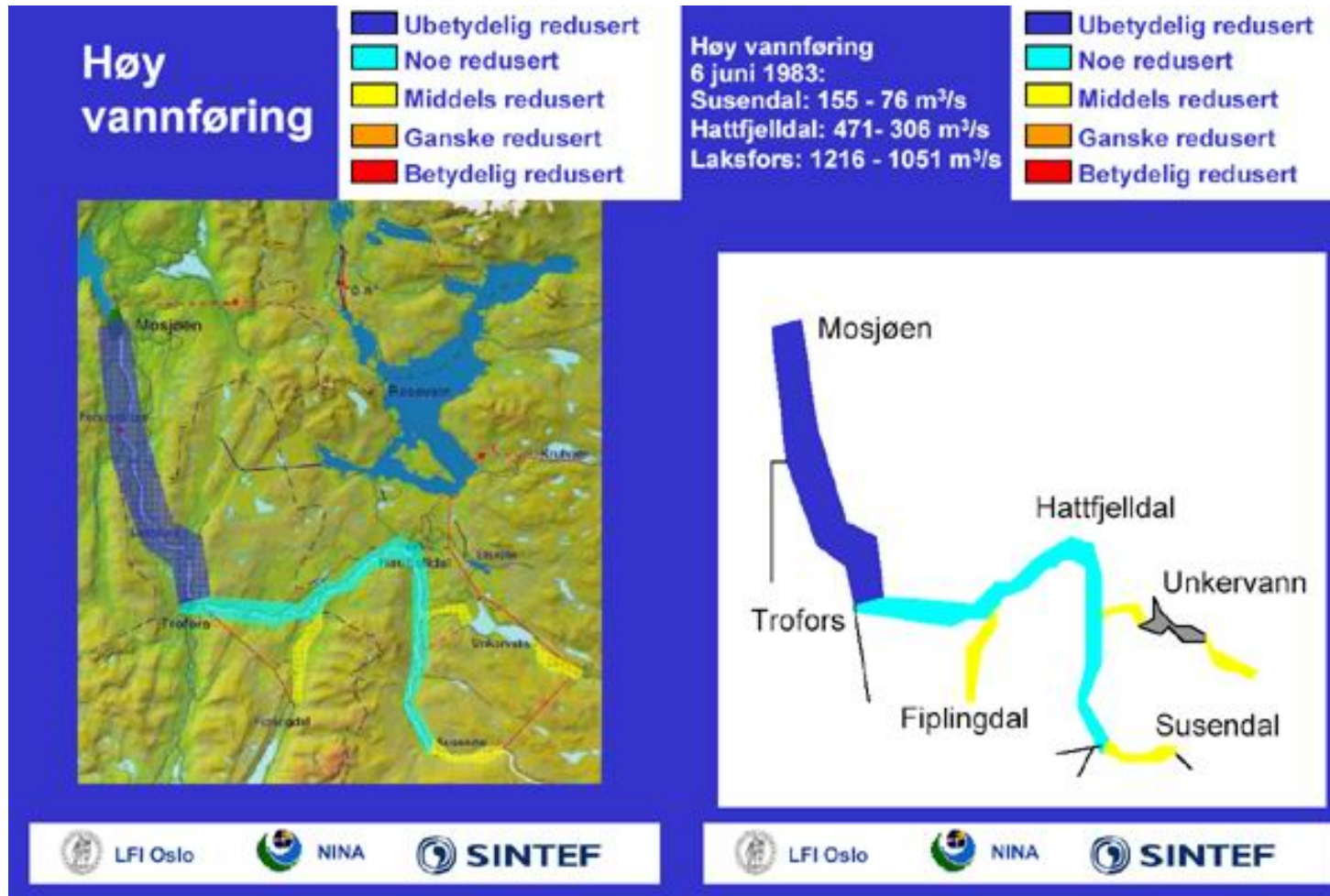
Relative vannføringsendringer

Dramatisk negative endringer i stor andel av vassdraget, særlig østlige del ovenfor Trofors (Austervefsna). Mer moderat i nedre del.

Relative vannføringsendringer

Betydelige negative endringer i øvre del, men mindre dramatiske enn ved middelvannføring

Konsekvenser for fisken og økologien

- 60 km får redusert vannføringen til i beste fall en firedel og 100 km får vannføringen halvert
 - Negative effekter for produksjonen er åpenbare selv med avbøtende tiltak
- Redusert vannføring i vinterhalvåret vil medføre redusert yngeloverlevelse gjennom redusert vanddekt areal og tørrlegging av gytegroper
- Økt vanntemperatur om vinteren vil gi økt begroing og dermed reduserte gyteområder, eks. øvre deler av Altaelva
- Redusert sommertemperatur vil gi redusert vekst for yngelen og derigjennom økt dødelighet første vinteren (eks. Suldalslågen)
- Redusert vannføring om våren under smoltutvandringen vil øke predasjonen og derigjennom gi økt dødelighet

Konsekvenser for fisken og økologien

- Negative effekter knyttet til
 - økt tilslamming (eks. Mjølkelva)
 - dårligere lysforhold (reduisert tilgang til føde for yngel)
 - Avrenning og utvaskingsproblematikk
- Ørretbestandene vil i deler av vassdraget i enda større grad enn laksen rammes negativt av foreslåtte reguleringer gjennom i praksis nær tørrlegginger av store områder
- Dette er storørretbestander som det er svært viktig å ta vare på
- Foreslåtte avbøtende tiltak som skissert er ikke nok og vil erfaringsmessig forsøkt fjernet, eks. Suldalslågen som i dag har 50 mill m³ til vannslipping som Statkraft arbeider aktivt for å fjerne fra manøvreringsreglementet
- SINTEFs rapport om virkninger på laks og ørret konkluderer med reduksjoner av begge fiskebestandene

Konsekvenser for fisken og økologien

- I et gyrofritt vassdrag med åpne og intakte fisketrapper vurderer FM i Nordland total potensiell årsfangst av laks og sjøørret i vassdrag og i sjø til å være på omkring 50 tonn
- Dette skulle gi grunnlag for en fangst på 25 tonn i Vefsna dersom beskatningen er likt fordelt på sjø og vassdrag
- Erfaringsmessig er det ikke urimelig å tro at denne kan bli halvert om ”Muligheter Helgeland” realiseres både pga
 - redusert produksjon av laks over store områder
 - reduserte fiskemuligheter pga
 - **redusert tid det er mulig å fiske (lave vannføringer over lengre perioder)**
 - **tidligere attraktive fiskestrekker faller bort (for lav vannføring)**
 - **lavere sommertemperatur**
- En får ikke både i pose og sekk

Utredningene om virkninger for fisk

- Utredningene håndterer i stor grad ikke usikkerhet eller risiko knyttet til påstander, konklusjoner eller beregninger (tallfester i alle fall ikke disse)
- Få målinger foretatt over et kort tidsrom på få steder gir høy risiko for feil
- Utredningene er ikke velegnet til annet enn å antyde mer åpenbare forhold
- Komplekse kryssvirkninger av reguleringene er ikke behandlet eller i beste fall overfladisk nevnt (virkninger på endringer i vanntemperaturen, artssammensetninger før og etter osv.)
- Det er gjort begrensede vurderinger av effekten på fiskens næringsdyr
 - **En grundig undersøkelse av invertebratfaunaen må nødvendigvis gå over lang tid, lenger enn den tid som er satt av til en eventuell KU etter PBL**
- Utredningene fokuserer lite på hvilke negative virkninger fraføringen av vann vil ha for utøvelse av fisket og dermed fremtidig etterspørsel
- Litt brutalt sagt er utredningene ensidig opptatt av å sikre akkurat nok vann til at fiskeproduksjonen ikke kollapser i de øvre delene av vassdraget og selge dette som en utbygging på naturen/fiskens premisser
- Erfaringsmessig høy risiko for at de negative virkningene blir langt mer omfattende enn skissert

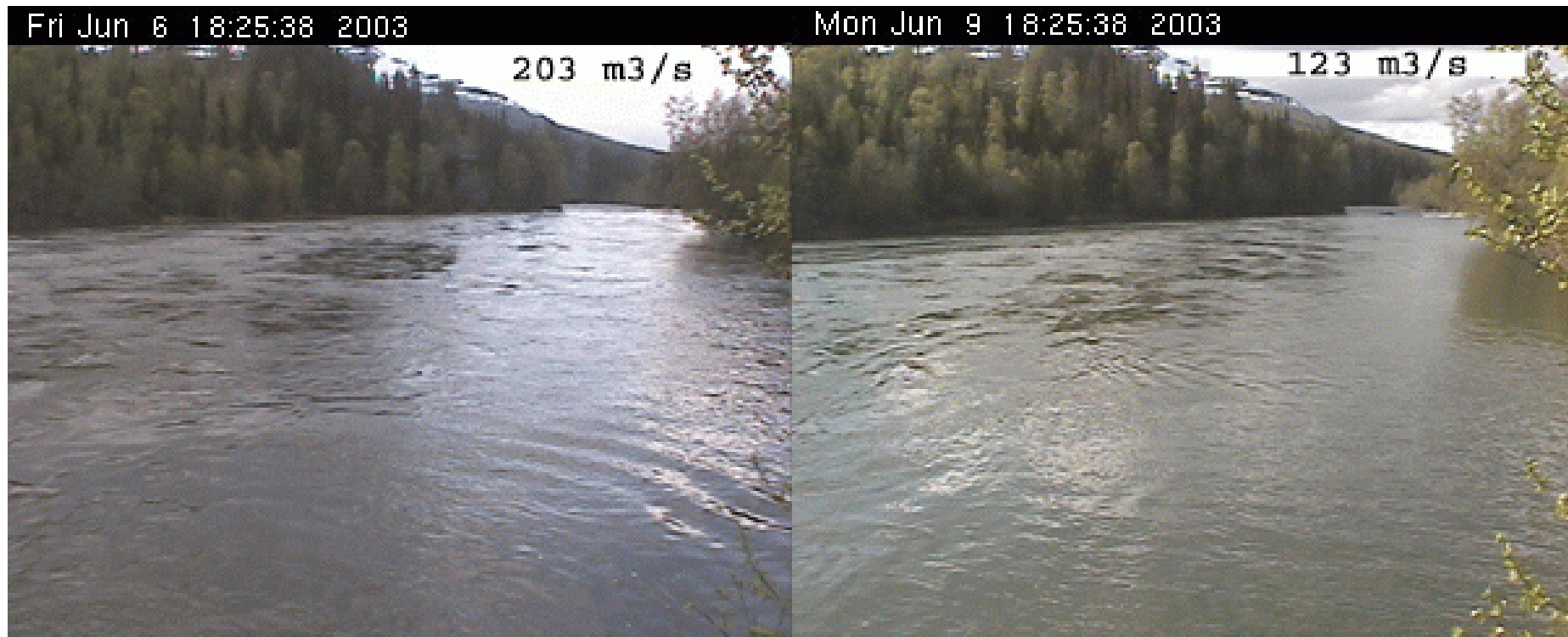

Konsekvenser for fiskeren

- Redusert vannføring i sommerhalvåret medfører mindre attraktivt fiske over lengre tid enn i dag
- Redusert vannføring vil medføre store endringer for attraktive fiskesteder i vassdraget – enkelte gode fiskeplasser vil erfaringsmessig falle helt ut, verre jo høyere opp en kommer i vassdraget
- Redusert vanntemperatur om sommeren er klart negativ for fiskeutøvelsen
- Økt tilslamming vil gi negative effekter på fiskeutøvelsen
- Ørretfiske er i ferd med å bli en attraktiv art for fisketurister, spesielt mulighet for å kunne fiske stor ørret i elv er en betydelig mangelvare
- For ørretfiske i øvre deler av vassdraget blir forholdene dramatisk forverret pga. nær tørrlegging av store områder

Vannføringsendringers betydning for fiskeutøvelse, eksempel SUSNA

Relativ høy vannføring. Redusert hastighet og noe utflating av strømforholdene, men ikke dramatiske endringer mhp fiskeutøvelse og fiskemuligheter

Vannføringsendringers betydning for fiskeutøvelse, eksempel SUSNA

Sterkt reduserte fiskemuligheter pga nær total utflating i strømforholdene og dermed lite attraktivt for utøvelse av fiske. Lav til null betalingsvillighet. Det er slike dramatiske endringer i middelvannføringer som en i stor grad vil møte etter reguleringen i store deler av vassdraget selv med skisserte kompensierende tiltak

Vannføringsendringers betydning for fiskeutøvelse, eksempel SUSNA

Nakken over brekket er også i ferd med å flate helt ut. Helt uinteressant fiskemessig sett. Betalingsvillighet null.

Konsekvenser for lokalsamfunnet

- Etterspørsel etter naturopplevelser vil danne grunnlag for næringsutvikling gjennom reiseliv og turisme
 - Mens nordmenn drar til Roma for å oppleve viktige deler av Europas kulturarv, kommer europeerne til oss for oppleve europeisk naturarv
- En så omfattende kraftutbygging som ”muligheter Helgeland” skisserer vil klart gi negative effekter for lokalsamfunnet
 - Redusert attraktivitet for utøvelse av fiske etter laks og ørret vil gi reduserte inntekter og lokaløkonomiske ringvirkninger
 - Redusert produksjon av laks og sjøørret vil gi redusert inntekter og lokaløkonomiske ringvirkninger
 - Et varig vernet Vefsna i seg selv vil medføre høyere betalingsvillighet til brukerne av et slikt vassdrag gjennom høy attraksjonsverdi
 - Vefsna som livskraftig lakse- og ørretvassdrag har særdeles stor markedsføringsmessig verdi for regionen og vil tiltrekke seg mye aktivitet (også sekundæraktivitet utover fiske)

”Muligheter Helgeland”

Keiserens nye klær

- ”Muligheter Helgeland” kan ikke på noen måte karakteriseres som en miljømessig utbygging på naturens premisser, i alle fall ikke på laksens premisser !
- ”Muligheter Helgeland” er en STOR kraftutbygging både mhp:
 - Inngrep og skadevirkninger på naturen, økologien og det biologiske mangfoldet
 - Redusert opplevelsesverdi for friluftslivet og fiskeutøvelsen og derigjennom redusert betalingsvillighet og mulighet for lokaløkonomiske ringvirkninger i fremtiden
- I Vefsna har en hel generasjon ikke fått oppleve det rike laksefisket som fantes i vassdrag
 - En frisk elv hadde gitt et så stort engasjement at en kraftutbygging så omfattende som “Muligheter Helgeland” neppe hadde vært realistisk å fremme da motstanden hadde vært massiv, ref. Bjerkreimsvassdraget

Hvorfor er vern så viktig – nå ?

- Et nei til vern av Vefsna er det samme som et ja til kraftutbygging – spørsmålet er bare hvor stor den blir og når utbyggingene kommer
 - ***"Så lenge kampen står om det enkelte vassdrag, kan det alltid mobiliseres så mange argumenter og så mye politisk press at utbyggingssynet seirer".***
 - **Det var Einar Gerhardsen som sa dette i en stortingsdebatt om vassdragsvern i 1968. Skal han virkelig få rett, igjen?**
- Uten vern er en prisgitt stadig skiftende politiske oppfatninger og populistiske rammebetingelser
 - Til eksempel har vi sett at høye kraftpriser, selv i korte perioder, får en rekke politikere til å hoppe på utbyggingsbølgen selv om vår ensidige avhengighet av vannkraft er hovedproblemet
 - Beslutninger med evighetsperspektiv over seg, som et vern eller en utbygging vil være, blir tatt med basis i øyeblikkssituasjoner
- Ingen kan garantere at "Muligheter Helgeland" er annet enn starten på nedbyggingen av det mest verneverdige vassdraget vi har i landet
- Utgangspunktet er at Statkraft vil bygge ut ethvert lønnsomt prosjekt som Stortinget gir konsesjon for. Det er selskapets jobb. Det er naivt å tro noe annet

Det er en tid for alt

Sitat Stoltenberg

- Vefsna er det mest verneverdige vassdrag vi har igjen i Norge av denne størrelse som er nær uberørt av vannkraftutbygging
- Vefsna har, etter Tana, det største gyte- og oppvekstpotensialet for laks i hele Norge. Det kan lett ødelegges
- Topp karakter på samtlige vernekriterier. Vefsna er enkelt og greit ikke egnet for kraftutbygging – til det er verneverdiene for store
- God politikk er ikke bare å tilføre verdier, det er i høy grad å ta vare på de verdiene vi har
- Vår miljøvernminister fremhever at han ønsker å ta vare på Skaperverket. Da nytter det ikke å bygge ut Vefsna
- Bråket omkring Beiarn blir barnemat dersom en går for en utbygging i Vefsna. Må forvente betydelig internasjonal interesse. Slike konflikter er samfunnsmessig svært uheldige og negative for alle parter
- Det er nå tid for å satse fremtidsrettet og sikre Vefsna for våre etterkommere